

Задніченко Єгор Володимирович,

курсант 2-го курсу навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: професор кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент **Микитчик Олександр Васильович**

ЮРИДИЧНА ОСОБА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

В іноземних країнах вже давно існує практика застосування до юридичних осіб заходів кримінального характеру, яка дозволяє виділити три основні підходи до розуміння кримінальної відповідальності юридичних осіб:

1. Повне визнання інституту кримінальної відповідальності юридичної особи (Франція, КНР, Литва, Естонія). У той же час, принцип кримінальної відповідальності юридичної особи не усуває кримінальної відповідальності фізичної особи.

2. Повне заперечення інституту кримінальної відповідальності юридичних осіб (Болгарія, Угорщина, Білорусія). 3. «Квазікримінальна» (адміністративно-кримінальна) відповідальність юридичних осіб (ФРН, Швеція, Італія, Іспанія). Основною ознакою такого підходу є те, що законодавство не визнає юридичних осіб суб'єктами злочину, але у низці випадків, зокрема, передбачених окремими нормативними актами, до них можуть застосовуватися різноманітні кримінальні санкції.

У національному законодавстві не застосовується термін «кримінальна відповідальність» щодо юридичних осіб, але натомість, використовується термін «заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб», що дозволяє уникнути змін у частині суб'єкта кримінальної відповідальності до Загальної частини Кримінального кодексу України.

До юридичної особи застосовуються заходи кримінально-правового характеру у випадку вчинення наступних злочинів: легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом; використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин, отруйних або сильнодіючих лікарських засобів; підкуп службової особи юридичної особи приватного права, незалежно від організаційно-правової форми; підкуп особи, яка надає

публічні послуги, пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі, зловживання впливом.

Крім зазначених злочинів, юридичні особи є «суб'єктами» у злочинах проти громадської безпеки, зокрема, пов'язаних із терористичною діяльністю. Також, до підстав кримінальної відповідальності юридичних осіб окремо віднесено і вчинення певних видів злочинів проти основ національної безпеки, проти волі, честі та гідності особи, проти виборчих прав і свобод, проти основ громадської безпеки, а також проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

При застосуванні до юридичної особи ЗКПХ судом враховуються ступінь тяжкості вчиненого її уповноваженою особою злочину, ступінь здійснення злочинного наміру, розмір завданої шкоди, характер та розмір неправомірної вигоди, яка отримана або могла бути отримана юридичною особою, вжиті юридичною особою заходи для запобігання злочину.

До юридичних осіб судом можуть бути застосовані такі ЗКПХ: штраф, конфіскація майна, ліквідація. Зокрема, штраф та ліквідація можуть застосовуватися лише як основні ЗКПХ, а конфіскація майна – лише як додатковий. При застосуванні ЗКПХ юридична особа зобов'язана відшкодувати спричинені збитки та шкоду в повному обсязі, а також розмір отриманої неправомірної вигоди, яка отримана або могла бути отримана юридичною особою.

Слід зазначити, що в Україні система покарань юридичних осіб не є такою розгалуженою та досконалою, як у закордонних державах. До прикладу, до юридичних осіб в окремих країнах, окрім зазначених, застосовують й інші санкції: обмеження діяльності юридичної особи, в тому числі заборона займатись окремими видами діяльності, закриття підрозділів чи філіалів, тимчасове припинення діяльності юридичної особи, а також публікація вироку у ЗМІ. Законодавцем встановлено, що розмір штрафу, накладеного судом на юридичну особу, може становити, залежно від ступеня тяжкості вчиненого злочину, від 5 тис. до 70 тис. НМДГ.

Одночасно, з урахуванням майнового стану юридичної особи, суд може призначити штраф із розстрочкою виплати певними частинами на строк до 3-х років. Конфіскація майна, відповідно до норм Закону, полягає у примусовому безоплатному вилученні майна юридичної особи та застосовується судом у разі ліквідації юридичної особи.

У такому випадку вилучене майно переходить у власність держави. Ліквідація підприємства є найсуворішим покарання серед ЗКПХ, які можуть застосовуватися до юридичних осіб. Така ліквідація здійснюється

у порядку, передбаченому Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців». Законом передбачені також підстави для звільнення юридичної особи від застосування ЗКПХ у зв'язку з закінченням давності вчинення злочину. Зокрема, якщо з дня вчинення її уповноваженою особою будь-якого злочину, зазначеного у ст. 96-3 КК України, та до набрання вироком законної сили минули строки давності: 3 роки – у разі вчинення злочину невеликої тяжкості, 5 років – за злочин середньої тяжкості, 10 років – за тяжкий злочин та 15 років – за особливо тяжкий злочин.

Але, не зважаючи на значну кількість злочинів, за які до юридичної особи можуть застосовуватись заходи кримінально-правового характеру (ЗКПХ), значним недоліком є те, що законодавець залишив поза увагою злочини, котрі мають масштабний характер і можуть завдати значної шкоди. Це, зокрема, злочини проти довкілля, суспільну безпеку яких складно переоцінити; злочини у сфері господарської діяльності, а саме: фіктивне підприємництво, фіктивне банкрутство, протидія законній господарській діяльності, підробка документів, грошей, цінних паперів; злочини проти безпеки виробництва, зокрема, умисне введення в обіг на ринку України небезпечної продукції, що може спричинити шкоду великій кількості населення тощо.

Однак, станом на сьогодні, існує незначний відсоток кримінальних проваджень щодо притягнення юридичних осіб до кримінальної відповідальності, а рішення, якими покладено кримінальну відповідальність на юридичну особу, взагалі відсутні.

Це свідчить про те, що зазначене питання потребує внесення значних змін та доопрацювання, зокрема, з урахуванням досвіду іноземних держав.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України від 6 квітня 2001 р. № 16. Ст. 203.
2. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / [за ред. О. О. Дудорова, А. А. Музики, В. О. Навроцького та ін.]. – Переробл. та допов. Київ : Юрид. думка, 2018.